HebrewBooks.org © Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מתני' נפל הבית עליו ועל אביו. על לאוכן ועל יעקב אביו ואין ידוע מי מת קודם: **עליו ועל מורישיו.** על לאוכן ועל מורישיו כגון אחי לאוכן או אחי יעקב אביו שאין להם קרוב יותר מלאוכן ולאוכן לאור לירושין: **והיה עליו.** על לאוכן כתובת אשה או בעל חוב ואין לו ממה לפרוע:

יורשי האב אומרים הבן מת ראשון. בנפל הבית עליו ועל אביו אחי יעקב שיורשי יעקב כגון בני יעקב שמעון ולוי אחי לאוכן או אפילו אחון ופלוא בני לאוכן שגם הם יורשי יעקב אומרים הבן מת ראשון דהיינו לאוכן מת ראשון ומכח אבוה דאב קאמינא כדאמרינן בגמרא [קטו:] ולא זכה לאוכן בהני נכסי כלל ונירם אחו כל נכסי יעקב ונענין נפל הבית עליו ועל מורישיו שייך למיתני יורשי מורישיו אומרים הבן מת ראשון: **נ"ש אומרים יחלוקו.** כדמפרש טעמא ביגמות בהמוצך [לא:] דאע"ג דיורשי האב ודאי יורשין בהאי ממון ובעל חוב ספק וקאמי ספק ומוציא מידי ודאי קסברי בית שמאי שטר העומד לגבות כגבוי דמי ותרוייהו ודאי חייבי: **וב"ש סברי נכסים בחזקתן.** בחזקת יורשי האב שהרי הם יורשים ודאי אי מיעבד אי מלאוכן וכמוחזקין דמו שהרי יעקב מוחזק בנכסיו היה ואלו באים מכחו ובעל חוב ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי: **גמ' תנן התם.** לקמן בגט פשוט: **המלוה את חבירו בשטר.** שאילו לא נכתב בו אחריות גובה מנכסים משועבדים אם אין לוה נכסים בני חורין גובה מלוה מן הלקוחות דאמר בשאים אוחזין (ב"מ דף יד.) לרבנן אחריות שלא נכתב בשטר טעות סופר הוא וכמי שנכתב בו דמי דלא שדי איניש זוזי בכדי ולכך נתכוין המלוה שיכתוב בשטר אחריות אלא ששכח הסופר וטעה ופתם שטר קלא אית ליה ולקוחות הוא דאפסידו אנפשייהו שלקחו קרקע מן הלוה ולא הימנו לו בני חורין כדי לגבות מהן מלוה את חובו: **בעי שמואל.** הכותב לחבירו משעבד אני לך בחובך כל נכסים שאקנה מהו והיינו שכותבין בשטרות דקנאי ודעתיד אנא למיקני: **מהו.** מי טריף מלקוחות נכסים שקנה הלוה אחר כתיבת השטר ומכרן לאחר: **אליבא דר"מ.** גבי האומר לאשה הרי את מקודשת (לא) לכשיומות אישך לכשתמות אחותך לאחר שתמגיירי כו' לא תיבעי לך דודאי קנה דכיון דפירות דקל דעדיין לא באו לעולם קנה כ"ש דמשתעבדי ליה קרקעות דאתו לעלמא אלא שעדיין לא קנאן לוה בשעה שעשבד: **אלא כי תיבעי לך אליבא דרבנן.** מאי מי שאני שעבוד מקנין וטעמא דפרישים. א"נ אלמוהו רבנן לשעבוד יותר מקנין דלא תגעול דלא בפני לוין או לא: **א"ר יוסף ת"ש.** דתנן בפ' שני דייני גזירות בכתובות (דף קי.) המוליא שטר חוב על חבירו והלה אוליא שטר שכתוב בו שהוא מוליא עליו אדמון אומר יכול הלוה לטעון אילו חייב הייתי לך היה לך לפרוע את שלך ממני ולא היה לך למכור לי קרקע בשביל לורך מעות: **והכמים אומרים זה.** המלוה היה פיקח שמכר לו לוה את הקרקע שהוא יכול עתה למשכנו בעד חובו ולא יכול לדחותו ולומר אין לי לפרוע כלום. (ג) והנה זה הקרקע דאיקני הוה שלאחר שנכתב השטר חוב קנאו הלוה זמן מרובה והנה זה המלוה חוזר וגובה בחובו אלמא דאיקני וקני משעבד למלוה: **אמר ליה רבא מינה.** בתמיה. מקרקע שקנה הלוה עצמו ואינה משועבדת לשום אדם היאך אתה מביא ראיה מינה פשיטא שיגבה המלוה ואפילו מגלימא דעל כתפיה דהא לא קמבעיא לן אלא היכא דכתב דאיקני וקנה ואחרי כן שעבדו לאחר או במכירה או שהוריש לאחר מיבעיא לן אי אינים תנאים שכתב לו דאיקני לטרוף מלקוחות או מיורשין שאחר כתיבת השטר שקדם להן או לא: **נהי נמי דאב מיים בריאה.** וירש הבן כדקאמר בעל חוב דאיקני הוא שקנאו הבן אחר כתיבת השטר והוריש ליורשיו ואפילו הכי גובה אותו בעל חוב אלמא דאיקני וקנה והורים משעבד: **מלוה על היתומין כו'.** ולא משום שכתב לו דאיקני הוא וגבי קנה ומכר לא משתעבד אלא גבי יורשים משום מלוה ואפילו לא כתב לו דאיקני משעבד יורש למלוה משום מלוה על היתומים: **א"כ מלוה על פה הוא.** ואמאי טריף ממקרקעי דיתמי: **ומה רב ושמואל דאמרי תרוייהו.** לקמן בגט פשוט [קנה.] מלוה על פה אינו גובה מן היורשין וכי אמרינן מלוה על היתומין הכ"מ מלוה בשטר ושמואל גופיה הוא דקמבעיא לן בעל חוב אומר האב מת ראשון ואח"כ מת הבן ונכסים בחזקתן: **גמ' תנן התם** המלוה את חבירו בשטר גובה מנכסים משועבדים על ידי עדים גובה מנכסים בני חורין בעי שמואל דאיקני וקנה מהו אליבא דרבי מאיר דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם לא תיבעי לך דודאי קנה אלא כי תיבעי לך אליבא דרבנן דאמרי אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אמר רב יוסף תא שמע וחכמים אומרים זה היה פיקח שמכר לו את הקרקע מפני שהוא יכול למשכנו עליו אמר ליה רבא מינה קאמר מינה אפילו מגלימא דעל כתפיה כי קא מיבעיא לן דאיקני קנה ומכר דאיקני קנה והוריש מאי אמר רב חנא תא שמע נפל הבית עליו ועל אביו עליו ועל מורישיו והיתה עליו כתובת אשה ובעל חוב יורשי האב אומרים הבן מת ראשון ואח"כ מת האב ובעלי חובות אומרים האב מת ראשון כו' ואי סלקא דעתך דאיקני קנה ומכר דאיקני קנה והוריש לא משתעבד נהי נמי דאב מית ברישא דאיקני הוא אמר להו רב נחמן זעירא חברין תרגמה מצוה על היתומים לפרוע חובת אביהן מתקיף לה רב אשי מלוה על פה הוא ורב ושמואל דאמרי תרוייהו מלוה על פה אינו גובה לא מן היורשין ולא מן הלקוחות אלא לפרוע ומצוה על היתומים לפרוע חובת אביהן (ג) והך דהכא אינו כי היא (כתובות דף לא.): דגבי קטינא דארעא דהתם מצוה בעלמא בלא כפייה דמיירי בדלא שבק להון אחריות נכסים והכא בדין בעי למימר דאף על גב דלא מ) משתעי בשטר כיון דמנכסי דידיה מיפרע כופין היתומים למאן דאמר מלוה על פה גובה מן היורשים מיהו

נפל הבית עליו ועל אביו כו' בית שמאי אומרים יחלוקו וב"ה אומרים נכסים בחזקתן. דסבירא להו לבית הלל כיון דמתוסר גובייתא אפילו מת האב תחלה הוו בחזקת היורשין א) ובית שמאי לטעמייהו דאית להו כל העומד לגבות כגבוי דמי ב) ולכך הוי כאילו הוא מוחזק בכך: **אמר רב יוסף ת"ש** זה היה פיקח כו'. לא הוה מצי להביא ראיה מרב נחמן דאמר (לעיל קכה.) יתומים שגבו קרקע בחובת אביהם בעל חוב גובה אותה מהם דהיינו טעמא מדרבי נתן ועוד אפילו היה יכול להביא ראיה מתני' עדיפא ליה: ג) **דאיקני** קנה ומכר מהו.

אליבא דר"מ דקאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם לא קמבעיא ליה דמפרש בסמוך וא"ת אימור דאמר רבי מאיר כגון פירות דקל דעבידי לאתו הני לא עבידי לאתו שיקנה נכסים וימכור ויש לומר דמודי ר' מאיר בהא שהשעבוד חל ממילא אע"פ שלגבי קנין לא היה לו להועיל כאן (ג) דהא גבי דאיקני נמי אמרינן לעיל דמהני אפילו לרבנן דרבי מאיר אף על פי שסקורים דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם משום דאליס כח השעבוד הכי נמי אליס לרבי מאיר לענין דמהני אע"ג דלא עבידי לאתו: ד) **[דאיקני** קנה ומכר] כו'. (ד) הקשה רבינו שמואל תיפשוט ליה מדיליה מדאמר שמואל בפרק קמא דב"מ (דף יד:) בעל חוב גובה את השבח פירוש (ה) שהשביח הלוקח ואין לומר כמו שפי' אליבא דרבי מאיר אייריג דהא שמואל ליה ליה דר' מאיר דהא פסיק בפ' אע"פ (כתובות דף נט.) כרבי יוחנן הסנדלר דאמר אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם ויש לומר דשמואל דסבירא ליה כר' מאיר הכא דאליס כח השעבוד שיועיל אע"פ שלא בא לעולם אע"ג דבקנין לא סבר ליה כוותיה מטעם דפי' לעיל דהכא מיבעיא ליה לרבנן ז: **מצוה** על היתומים לפרוע חובת **אביהן.** וכופין (ו) כאן ה) ומיהו אין כופין במקום שלא הניח להם אחריות נכסים ז אבל הניח להם כופין דהא נזקקין ליתומים ובמלוה בשטר והכי נמי משמע בסמוך ח) כדפרישית מדקאמר מלוה על פה אינו גובה מן היורשים משמע דאי למאן דאמר גובה מן היורשין חייב

מוחזק בכך: **אמר רב יוסף ת"ש** זה היה פיקח כו'. לא הוה מצי להביא ראיה מרב נחמן דאמר (לעיל קכה.) יתומים שגבו קרקע בחובת אביהם בעל חוב גובה אותה מהם דהיינו טעמא מדרבי נתן ועוד אפילו היה יכול להביא ראיה מתני' עדיפא ליה: ג) **דאיקני** קנה ומכר מהו.

אליבא דר"מ דקאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם לא קמבעיא ליה דמפרש בסמוך וא"ת אימור דאמר רבי מאיר בחול כיוצא בו זכין לקטן דרבי אליעזר ר' יהושע אומר לקטן אמרו קל וחומר לגדול: **מתני'** נפל הבית עליו ועל אביו או עליו ועל מורישיו והיתה עליו כתובת אשה ובעל חוב יורשי האב אומרים הבן מת ראשון ואח"כ מת האב ובעלי החוב אומרים האב מת ראשון ואח"כ מת הבן ב"ש אומרים יחלוקו ובית הלל אומרים נכסים בחזקתן: **גמ'** תנן התם המלוה את חבירו בשטר גובה מנכסים משועבדים על ידי עדים גובה מנכסים בני חורין בעי שמואל דאיקני וקנה מהו אליבא דרבי מאיר דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם לא תיבעי לך דודאי קנה אלא כי תיבעי לך אליבא דרבנן דאמרי אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אמר רב יוסף תא שמע וחכמים אומרים זה היה פיקח שמכר לו את הקרקע מפני שהוא יכול למשכנו עליו אמר ליה רבא מינה קאמר מינה אפילו מגלימא דעל כתפיה כי קא מיבעיא לן דאיקני קנה ומכר דאיקני קנה והוריש מאי אמר רב חנא תא שמע נפל הבית עליו ועל אביו עליו ועל מורישיו והיתה עליו כתובת אשה ובעל חוב יורשי האב אומרים הבן מת ראשון ואח"כ מת האב ובעלי חובות אומרים האב מת ראשון כו' ואי סלקא דעתך דאיקני קנה ומכר דאיקני קנה והוריש לא משתעבד נהי נמי דאב מית ברישא דאיקני הוא אמר להו רב נחמן זעירא חברין תרגמה מצוה על היתומים לפרוע חובת אביהן מתקיף לה רב אשי מלוה על פה הוא ורב ושמואל דאמרי תרוייהו מלוה על פה אינו גובה לא מן היורשין ולא מן הלקוחות אלא

בעל חוב אומר האב מת ראשון ואח"כ מת הבן וקנה הבן נכסים ויש לנו להיפרע מנכסיו דאי ס"ד דאי כתב דאיקני וקנה ומכר וקנה והוריש לא משתעבד לבעל חוב מאי קטעני בעלי חוב נהי נמי דכדאמרי דאב מת ברישא ג"כ לא יגבו כלום דהאי דאיקני וקנה והוריש [הוא] דבאותה שעה שנפלו לו מאביו הוריש ליורשיו קודם שהספיק בעל חוב לתבוע חובו דלאלתר מת אלא לאו ש"מ מדקתני מתני' בעל חוב אומר האב מת ראשון ואחר כך מת הבן ותובעין חובתן אע"ג דקנה והוריש הבן ש"מ דאי כתב דאיקני אע"ג דקנה והוריש משעובד ומתני' רבנן היא: אמר להו רב נחמן. לעולם מיהא ליכא למישמע מינה דאי קנה והוריש אי משתעבדי אי לא. דהכי טעמא מאי טעני בעל חוב וכתובת אשה האב מת ראשון ונפלו נכסים לבן וחייבין אתם לפרוע חובנו לאו משום האי טעמא דקנה והוריש משתעבד אלא משום דמצוה על היתומין לפרוע חובת אביהם ולא מן הדין כי אם מצוה דאע"ג דכתב דאיקני בשטר וקנה והוריש לא משתעבדין ודמי כמאן דלא איכתב דהאי דקא תבעי יורשין לאו משום דינא הוא אלא משום מצוה: מתקיף לה רב אשי. דיאוול דדמי כמאן דלא איכתב דליה דאיקני מלוה על פה היא דאכתי לא קנה מה שישיבנר לו (ולא לעולם) אמאי מצי למטען בעל חוב וכתובת אשה האב מת ראשון ואח"כ מת הבן. והא מלוה על פה אינה גובה לא מן היורשין ולא מן הלקוחות דלהיכא שתעבדין לפרוע חובת אביהן היכא דירשו הנהו נכסי דהוו

אומר בחול אמרו וקל וחומר לשבת כיוצא בו זכין לגדול ואין זכין לקטן דברי ר' אליעזר רבי יהושע אומר בגדול אמרו קל וחומר לקטן רבי יהודה אומר רבי אליעזר אומר בשבת דבריו קיימין מפני שאינו יכול לכתוב אבל לא בחול רבי יהושע אומר בשבת אמרו קל וחומר בחול כיוצא בו זכין לקטן ואין זכין לגדול דברי רבי אליעזר ר' יהושע אומר לקטן אמרו קל וחומר לגדול: **מתני'** ו) נפל הבית עליו ועל אביו או עליו ועל מורישיו והיתה עליו כתובת אשה ובעל חוב יורשי האב אומרים הבן מת ראשון ואח"כ מת האב ובעלי החוב אומרים האב מת ראשון ואח"כ מת הבן ב"ש אומרים יחלוקו ובית הלל אומרים נכסים בחזקתן: **גמ'** תנן התם ז) המלוה את חבירו בשטר גובה מנכסים משועבדים על ידי עדים גובה מנכסים בני חורין בעי שמואל דאיקני וקנה מהו אליבא דרבי מאיר ח) דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם לא תיבעי לך דודאי קנה אלא כי תיבעי לך אליבא דרבנן דאמרי אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אמר רב יוסף תא שמע וחכמים אומרים זה היה פיקח שמכר לו את הקרקע מפני שהוא יכול למשכנו עליו אמר ליה רבא מינה קאמר מינה ט) אפילו מגלימא דעל כתפיה כי קא מיבעיא לן י) דאיקני קנה ומכר דאיקני קנה והוריש מאי אמר רב חנא תא שמע נפל הבית עליו ועל אביו עליו ועל מורישיו והיתה עליו כתובת אשה ובעל חוב יורשי האב אומרים הבן מת ראשון ואח"כ מת האב ובעלי חובות אומרים האב מת ראשון כו' ואי סלקא דעתך דאיקני קנה ומכר דאיקני קנה והוריש לא משתעבד נהי נמי דאב מית ברישא דאיקני הוא אמר להו רב נחמן זעירא חברין תרגמה יא) מצוה על היתומים לפרוע חובת אביהן מתקיף לה רב אשי מלוה על פה הוא יב) ורב ושמואל דאמרי תרוייהו יג) מלוה על פה אינו גובה לא מן היורשין ולא מן הלקוחות

מיהו

מצוה על היתומים לפרוע חובת אביהן (ו) והך דהכא אינו כי היא (כתובות דף לא.): דגבי קטינא דארעא דהתם מצוה בעלמא בלא כפייה דמיירי בדלא שבק להון אחריות נכסים והכא בדין בעי למימר דאף על גב דלא מ) משתעי בשטר כיון דמנכסי דידיה מיפרע כופין היתומים למאן דאמר מלוה על פה גובה מן היורשים

מיהו

(דף קי.) המוליא שטר חוב על חבירו והלה אוליא שטר שכתוב בו שהוא מוליא עליו אדמון אומר יכול הלוה לטעון אילו חייב הייתי לך היה לך לפרוע את שלך ממני ולא היה לך למכור לי קרקע בשביל לורך מעות: **והכמים אומרים זה.** המלוה היה פיקח שמכר לו לוה את הקרקע שהוא יכול עתה למשכנו בעד חובו ולא יכול לדחותו ולומר אין לי לפרוע כלום. (ג) והנה זה הקרקע דאיקני הוה שלאחר שנכתב השטר חוב קנאו הלוה זמן מרובה והנה זה המלוה חוזר וגובה בחובו אלמא דאיקני וקני משעבד למלוה: **אמר ליה רבא מינה.** בתמיה. מקרקע שקנה הלוה עצמו ואינה משועבדת לשום אדם היאך אתה מביא ראיה מינה פשיטא שיגבה המלוה ואפילו מגלימא דעל כתפיה דהא לא קמבעיא לן אלא היכא דכתב דאיקני וקנה ואחרי כן שעבדו לאחר או במכירה או שהוריש לאחר מיבעיא לן אי אינים תנאים שכתב לו דאיקני לטרוף מלקוחות או מיורשין שאחר כתיבת השטר שקדם להן או לא: **נהי נמי דאב מיים בריאה.** וירש הבן כדקאמר בעל חוב דאיקני הוא שקנאו הבן אחר כתיבת השטר והוריש ליורשיו ואפילו הכי גובה אותו בעל חוב דאיקני וקנה והוריש משעבד: **מלוה על היתומין כו'.** ולא משום שכתב לו דאיקני הוא וגבי קנה ומכר לא משתעבד אלא גבי יורשים משום מלוה ואפילו לא כתב לו דאיקני משעבד יורש למלוה משום מלוה על היתומים: **א"כ מלוה על פה הוא.** ואמאי טריף ממקרקעי דיתמי: **ומה רב ושמואל דאמרי תרוייהו.** לקמן בגט פשוט [קנה.] מלוה על פה אינו גובה מן היורשין וכי אמרינן מלוה על היתומין הכ"מ מלוה בשטר ושמואל גופיה הוא דקמבעיא לן בעל חוב אומר האב מת ראשון ואח"כ מת הבן וקנה הבן נכסים ויש לנו להיפרע מנכסיו דאי ס"ד דאי כתב דאיקני וקנה ומכר לא משתעבד לבעל חוב מאי קטעני בעלי חוב נהי נמי דכדאמרי דאב מת ברישא ג"כ לא יגבו כלום דהאי דאיקני וקנה והוריש [הוא] דבאותה שעה שנפלו לו מאביו הוריש ליורשיו קודם שהספיק בעל חוב לתבוע חובו דלאלתר מת אלא לאו ש"מ מדקתני מתני' בעל חוב אומר האב מת ראשון ואחר כך מת הבן וחובנין חובתן אע"ג דקנה והוריש הבן ש"מ דאי כתב דאיקני אע"ג דקנה והוריש משעובד ומתני' רבנן היא: אמר להו רב נחמן. לעולם מיהא ליכא למישמע מינה דאי קנה והוריש אי משתעבדי אי לא. דהכי טעמא מאי טעני בעל חוב וכתובת אשה האב מת ראשון ונפלו נכסים לבן וחייבין אתם לפרוע חובנו לאו משום האי טעמא דקנה והוריש משתעבד אלא משום דמצוה על היתומין לפרוע חובת אביהם ולא מן הדין כי אם מצוה דאע"ג דכתב דאיקני בשטר וקנה והוריש לא משתעבדין ודמי כמאן דלא איכתב דהאי דקא תבעי יורשין לאו משום דינא הוא אלא משום מצוה: מתקיף לה רב אשי. דיאוול דדמי כמאן דלא איכתב דליה דאיקני מלוה על פה היא דאכתי לא קנה מה שישיבנר לו (ולא לעולם) אמאי מצי למטען בעל חוב וכתובת אשה האב מת ראשון ואח"כ מת הבן. והא מלוה על פה אינה גובה לא מן היורשין ולא מן הלקוחות דלהיכא שתעבדין לפרוע חובת אביהן היכא דירשו הנהו נכסי דהוו

מסורת הש"ס

(א) [לקמן דף קנט:] יבמות דף לח:, ב) לעיל דף מב. לקמן דף קפה., ג) [לעיל דף עט: וש"נ], ד) כתובות דף קי., ה) [ב"ק יפ:], ו) לעיל ד' מד:, ז) [כתובות לא:], ח) קדושין דף יג.: לעיל דף מב. לקמן דף קפה., ט) [ערכין ו: ז. כ. בכורות מח: ב"ק קד:], י) לרש"ש הד"ש וגר' הטורים מיר, כ) רש"ל. ולגי' רש"ש הוא ד"ש אלא כי, ל) רש"ל. וגי' רש"ש מדפריך, מ) גי' רש"ש משתעבד,

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אליבא דר' מאיר וכו' מקודשת לי לכשיומות: (ב) ד"ה וחכמים וכו' לפרוע כלום והלא זה הקרקע: (ג) תוס' ד"ה דאיקני וכו' כלן יתעיל דהא גבי דאיקני וקנה נמי אמרינן: (ד) ד"ה דאיקני וכו' הקשה רבינו שמואל. ב"ג בסוף דף זה ממש וע"ש: (ה) בא"ד פירוש השבח שהשביח הלוקח ואין לומר כמו שפירש הוא דאליבא: (ו) ד"ה מצוה וכו' וכופין כדמוכח כלן: (ז) בא"ד מוצה אביהן דהכא כל"ל ותיבת והך נמחק:

מוספ תוספות

א. דבעל חוב לא חשיב מוחזק כלל והוא המוציא מן היורשין ועליו הראיה. ריטב"ש. ב. כלומר גדול כח השטר וכמו שמוחזק בנכסים דמי והרי הן קמו במקום הבן. רש"י ימות לא: ג. ומבעי ליה אליבא דרבנן. ב"מ יד: תוס"ש מיר. ד. וי"ל [עוד] דהא דאמר שמואל בעל חוב גובה את השבח היינו לפי המסקנא (דהתם) [דהכא] דפשיט דאקני קנה ומכר משתעבד אף לרבנן. שם. ה. הא פשיטא ליה דכופין דהא עיקר מילתיה בערכין (כב.). אהא דאין נזקקין לנכסי יתומים קטנים וקאמר משום דפרינת בע"ח מצוה והני לאו בני מיעבד מצוה נינהו מכלל דלנכסי יתומים גדולים נזקקין. כתובות פו. תוד"ש אמר. ו. [ז]בדליכא אחריות נכסים מצוה על היתומים ואין כופין דטעמא משום דהוי מצות כיבוד מצוה שמתן שכרה בצידה דאין ב"ד שלמטה מרוהרין עליה [כדאיתא חולין קי:], והא דמר בהגוזל עצים (ב"ק צד:) הניח להן אביהן פרה וטלית וכל דבר המסויים חייבין להחזיר מפני כבוד אביהן, התם אם לא יהיו מחזירין איכא קלון אביהן הלכך חייבין לשלם אבל משום כבוד לחודיה לא. כתובות פו. תוד"ש פרישתי.

רבינו גרשום

אומר בחול אמרו. חכמים דדבריו קיימין דמצי למיכתב אין כתיבה מעכבת קל וחומר לשבת דאין יכול לכתוב דאין כתיבה מעכבת: כיוצא בו זכין לגדול. הואיל ואית ליה יד אין יד מעכבת בו: ר' יהושע אומר לגדול אמרו וכו' כסוגיא דבחול אמרו: נפל הבית עליו ועל אביו או עליו ועל מורישיו. אותן שאר קרובים שמורישין לו ירושתו כגון דודו או אחיו או אשתו: והיתה עליו. על אותו בן לפרוע כתובת אשה ובעל חוב: יורשי האב. כגון בניו של אב או אחיו של אב: אומרים הבן מת ראשון. ואין לו בנים לבן וחזרה ירושתו לאביו ואחר כך מת האב: ובעלי חוב אומרים האב מת ראשון ואח"כ מת הבן ועליכם לפרוע חובותיו מנכסיו המגיעין לחלקו של בן: ב"ש אומרים. דהואיל וממון המוטל בספק הוא חולקין ויפרעו החצי: וב"ה אומרין נכסים בחזקתן. בחזקת יורשי האב ולא יפרעו כלום: תנן התם כו' גובה מנכסים משועבדים. מה שמכר או מה שממשכן שוב [אחר] שלוה משום דמלוה בשטר אית ליה קלא וידעי דמשתעבדי ליה בנכסיו: בעי שמואל הא ודאי פשיטא ליה דהנהו נכסים דישנן תחת יד של לוה בשעה שלוה מן המלוה כולן משועבדים לו. אבל הא מיבעי ליה אי כתב ליה בשטרא וכל אותן נכסים דאיקני עדיין כל זמן שהחוב בידו משתעבדי ליה מהו מי אמרינן כיון דלא הוי בידיה בשעת הלוואה לא משתעבדי או דילמא כיון דאתני ליה משתעבדי ליה נמי: כי תיבעי לך אליבא דרבנן דאמרי אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כגון פירות דקל דליתנייהו בעולם והוא מקני ליה השתא ומשום הכי לא קנה אבל מקרקעי איתנהו בעלמא ולהיכא דכתב [דאקנין] ודאי קנה משום כשאקנה יהוי משועבדות לך דהשתא לא מקני ליה מעכשיו וקני או דילמא לא שנא: אמר רב יוסף ת"ש. דתנן במס' כתובות מי שהוציא שטר על חבירו שחייב לו מנה והלה מוציא שטר שמכר לו שוב את השדה אדמון אומר יכול לטען הלוה אילו הייתי חייב לך כשמכרת לי שוב שדה ונתתי לך דמים היה לך לתופשן בשביל חובך שאתה אומר ולא היה לך ליתן לי השדה ולא שטר מכירה אבל כשנתת לי שטר המכירה והשדה הדבר מוכרח שלא

עין משפט נר מצוה

קנב א מיי' פ"ה מהל' גזלות הל' ג. סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רפ סעיף יב: קנג ב מיי' פ"ח מהל' מלוה ולוה הל' ו סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' קיז סעי' ו ועיי' בב"י:

קנד ג מיי' שם פי"ו הלכה ז סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קז סעי' ט:

מוסף רש"י

נפל הבית עליו ועל אביו או עליו ועל מורישיו. לו אין נכסים ומורישים יש נכסים (יבמות לח:). הבן מת ראשון. ולא זכה בנכסי האב ואין לב"ש מה לגבות (שם). המלוה את חבירו בשטר. אפילו אין כתוב בו אחריות הא ספקינן הלכתא בשאים אוחזין (ב"מ טו:) לאחריות טעות סופר הוא וכמי שכתוב בו אחריות דמי (לקמן קנה.) דשמם שטר לאחריות נכתב (לעיל מב.). גובה מנכסים משועבדים. מכורין (לקמן קנה.) מלקוחות וכגון שלא שבקו ליה לוה בני חורין דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם משום דאלים כח השעבוד הכי נמי אלים לרבי מאיר לענין דמהני אע"ג דלא עבידי לאתו: ד) [דאיקני קנה ומכר] כו'. (ד) הקשה רבינו שמואל תיפשוט ליה מדיליה מדאמר שמואל בפרק קמא דב"מ (דף יד:) בעל חוב גובה את השבח פירוש (ה) שהשביח הלוקח ואין לומר כמו שפי' אליבא דרבי מאיר אייריג דהא שמואל ליה דר' מאיר דהא פסיק בפ' אע"פ (כתובות דף נט.) כרבי יוחנן הסנדלר דאמר אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם ויש לומר דשמואל דסבירא ליה כר' מאיר הכא דאליס כח השעבוד שיועיל אע"פ שלא בא לעולם אע"ג דבקנין לא סבר ליה כוותיה מטעם דפי' לעיל דהכא מיבעיא ליה לרבנן ז: **מצוה** על היתומים לפרוע חובת **אביהן.** (ו) כאן ה) ומיהו אין כופין במקום שלא הניח להם אחריות נכסים ז אבל הניח להם כופין דהא נזקקין ליתומים ובמלוה בשטר והכי נמי משמע בסמוך ח) כדפרישית מדקאמר מלוה על פה אינו גובה מן היורשים משמע דאי למאן דאמר גובה מן היורשין חייב

לפרוע ומצוה על היתומים לפרוע חובת אביהן (ו) והך דהכא אינו כי היא (כתובות דף לא.): דגבי קטינא דארעא דהתם מצוה בעלמא בלא כפייה דמיירי בדלא שבק להון אחריות נכסים והכא בדין בעי למימר דאף על גב דלא מ) משתעי בשטר כיון דמנכסי דידיה מיפרע כופין היתומים למאן דאמר מלוה על פה גובה מן היורשים

מיהו

(דף קי.) המוליא שטר חוב על חבירו והלה אוליא שטר שכתוב בו שהוא מוליא עליו אדמון אומר יכול הלוה לטעון אילו חייב הייתי לך היה לך לפרוע את שלך ממני ולא היה לך למכור לי קרקע בשביל לורך מעות: **והכמים אומרים זה.** המלוה היה פיקח שמכר לו לוה את הקרקע שהוא יכול עתה למשכנו בעד חובו ולא יכול לדחותו ולומר אין לי לפרוע כלום. (ג) והנה זה הקרקע דאיקני הוה שלאחר שנכתב השטר חוב קנאו הלוה זמן מרובה והנה זה המלוה חוזר וגובה בחובו אלמא דאיקני וקני משעבד למלוה: **אמר ליה רבא מינה.** בתמיה. מקרקע שקנה הלוה עצמו ואינה משועבדת לשום אדם היאך אתה מביא ראיה מינה פשיטא שיגבה המלוה ואפילו מגלימא דעל כתפיה דהא לא קמבעיא לן אלא היכא דכתב דאיקני וקנה ואחרי כן שעבדו לאחר או במכירה או שהוריש לאחר מיבעיא לן אי אינים תנאים שכתב לו דאיקני לטרוף מלקוחות או מיורשין שאחר כתיבת השטר שקדם להן או לא: **נהי נמי דאב מיים בריאה.** וירש הבן כדקאמר בעל חוב דאיקני הוא שקנאו הבן אחר כתיבת השטר והוריש ליורשיו ואפילו הכי גובה אותו בעל חוב דאיקני וקנה והוריש משעבד: **מלוה על היתומין כו'.** ולא משום שכתב לו דאיקני הוא וגבי קנה ומכר לא משתעבד אלא גבי יורשים משום מלוה ואפילו לא כתב לו דאיקני משעבד יורש למלוה משום מלוה על היתומים: **א"כ מלוה על פה הוא.** ואמאי טריף ממקרקעי דיתמי: **ומה רב ושמואל דאמרי תרוייהו.** לקמן בגט פשוט [קנה.] מלוה על פה אינו גובה מן היורשין וכי אמרינן מלוה על היתומין הכ"מ מלוה בשטר ושמואל גופיה הוא דקמבעיא לן בעל חוב אומר האב מת ראשון ואח"כ מת הבן וקנה הבן נכסים ויש לנו להיפרע מנכסיו דאי ס"ד דאי כתב דאיקני וקנה ומכר לא משתעבד לבעל חוב מאי קטעני בעלי חוב נהי נמי דכדאמרי דאב מת ברישא ג"כ לא יגבו כלום דהאי דאיקני וקנה והוריש [הוא] דבאותה שעה שנפלו לו מאביו הוריש ליורשיו קודם שהספיק בעל חוב לתבוע חובו דלאלתר מת אלא לאו ש"מ מדקתני מתני' בעל חוב אומר האב מת ראשון ואחר כך מת הבן וחובנין חובתן אע"ג דקנה והוריש הבן ש"מ דאי כתב דאיקני אע"ג דקנה והוריש משעובד ומתני' רבנן היא: אמר להו רב נחמן. לעולם מיהא ליכא למישמע מינה דאי קנה והוריש אי משתעבדי אי לא. דהכי טעמא מאי טעני בעל חוב וכתובת אשה האב מת ראשון ונפלו נכסים לבן וחייבין אתם לפרוע חובנו לאו משום האי טעמא דקנה והוריש משתעבד אלא משום דמצוה על היתומין לפרוע חובת אביהם ולא מן הדין כי אם מצוה דאע"ג דכתב דאיקני בשטר וקנה והוריש לא משתעבדין ודמי כמאן דלא איכתב דהאי דקא תבעי יורשין לאו משום דינא הוא אלא משום מצוה: מתקיף לה רב אשי. דיאוול דדמי כמאן דלא איכתב דליה דאיקני מלוה על פה היא דאכתי לא קנה מה שישיבנר לו (ולא לעולם) אמאי מצי למטען בעל חוב וכתובת אשה האב מת ראשון ואח"כ מת הבן. והא מלוה על פה אינה גובה לא מן היורשין ולא מן הלקוחות דלהיכא שתעבדין לפרוע חובת אביהן היכא דירשו הנהו נכסי דהוו

רבינו גרשום (המשך)

הייתי חייב לך כלום שכבר פרעתי לך קודם לכן. וחכמים אומרים אין יכול לטענן כך דזה פיקח היה שמכר לו קרקע להכי מכר לו את הקרקע שאם יאמר זה אין לי ממה לפרוע חובך יכול למשכנו הקרקע שמכר לו לתפשו עד שיגבה חובו אלמא דסבירא להו לרבנן דמה שקנה שוב אחרי ההלואה יכול למשכנו ותפשוט לך מיהא אפי' לרבנן דאי כתב לו דאקנאי ודקנינא דמשתעבד נמי מאי דקני שוב: אמר ליה רבא. אי משום הא לא איריא: מינה. דבעל חוב גופיה קאמרת דיכול למשכנו מה שקנה שוב הא פשיטא לי דמינה גבה אפי' מגלימא דעל כתפיה אע"ג דלא כתב ליה דאיקני. אלא כי קמבעיא לן היכא דכתב דאיקני דאיקני וקנה שוב ומכר או שקנה שוב והוריש מאי. מצי בעל חוב לאפקינהו מידא דלוקחות או מן יורשין הואיל וכתב ליה דאיקני אי לא: ת"ש מתני' נפל הבית על אביו ועליו כו'